

Відтворення військових реалій у перекладі англомовних документів: аналіз офіційних текстів НАТО та ЗСУ

Щеголева Тетяна Леонідівна¹, Мисечко Ольга Валеріївна²

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2026	Освіта	81.373

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18591159>

Анотація. У статті проаналізовано особливості перекладу англомовних військових документів НАТО українською мовою в офіційному дискурсі Збройних Сил України. **Розглянуто** основні принципи відтворення військової термінології, зокрема способи перекладу акронімів, неологізмів, назв військових операцій, посад і технічних засобів. **З'ясовано**, що сучасна англомовна військова терміносистема функціонує як високоорганізована структура, у якій значну роль відіграють стандартизовані номінації, формальні скорочення та евфемістичні конструкції. **Охарактеризовано** трансформаційні механізми, які застосовуються у процесі перекладу – транскодування, калькування, описовий переклад і контекстуальне моделювання. **Визначено**, що ключовим критерієм адекватності перекладу військових текстів є прагматична еквівалентність, яка забезпечує збереження комунікативного ефекту, офіційного тону й точності термінології. **Доведено**, що уніфікація військової термінології відповідно до натовських стандартів (AAP-06, STANAG 3680, ВСТ 01.030.001:2020) сприяє гармонізації українського військового лексикону та створює спільний терміносемантичний простір. Зазначено, що Лінгвістичне науково-дослідне управління при Військовому інституті КНУ відіграє ключову роль у формуванні двомовних глосаріїв і впровадженні термінологічних стандартів. У статті також розглянуто прагматичні труднощі перекладу військових реалій, зумовлені міжмовною асиметрією та появою нових лексичних одиниць, спричинених війною. Підкреслено, що професійна компетентність перекладача повинна поєднувати термінологічні, стилістичні й культурно-комунікативні знання. **Сформовано висновки**, згідно з якими ефективний переклад військових документів потребує гармонізації термінологічної бази, дотримання офіційно-ділового стилю та забезпечення функціональної сумісності української військової мови з натовськими стандартами.

---

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, <https://orcid.org/0000-0002-3892-5426>

² кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, <https://orcid.org/0000-0003-4667-6252>

Ключові слова: військовий переклад, термінологія НАТО, прагматична еквівалентність, стандарти STANAG, офіційно-діловий стиль, інтероперабельність, глосарій.

Reproduction of military realities in the translation of English-language documents: analysis of official texts of NATO and the AFU

Abstract. The article analyzes the features of the translation of English-language NATO military documents into Ukrainian in the official discourse of the Armed Forces of Ukraine. The main principles of the reproduction of military terminology are considered, in particular, the methods of translating acronyms, neologisms, names of military operations, positions and technical means. It is found that the modern English-language military terminological system functions as a highly organized structure, in which standardized nominations, formal abbreviations and euphemistic constructions play a significant role. The transformation mechanisms used in the translation process are characterized - transcoding, tracing, descriptive translation and contextual modeling. It is determined that the key criterion for the adequacy of the translation of military texts is pragmatic equivalence, which ensures the preservation of the communicative effect, official tone and accuracy of terminology. It is proven that the unification of military terminology in accordance with NATO standards (AAP-06, STANAG 3680, VST01.030.001:2020) contributes to the harmonization of the Ukrainian military lexicon and creates a common term-semantic space. It is noted that the Linguistic Research Department at the Military Institute of the Kyiv National University plays a key role in the formation of bilingual glossaries and the implementation of terminological standards. The article also considers the pragmatic difficulties of translating military realities, caused by interlingual asymmetry and the emergence of new lexical units caused by the war. It is emphasized that the professional competence of a translator should combine terminological, stylistic and cultural-communicative knowledge. The conclusions are drawn according to which effective translation of military documents requires harmonization of the terminological base, adherence to the official business style, and ensuring the functional compatibility of the Ukrainian military language with NATO standards.

Keywords: military translation, NATO terminology, pragmatic equivalence, STANAG standards, official business style, interoperability, glossary.

Вступ

Постановка проблеми. Процес інтеграції України до євроатлантичного безпекового простору та активізація співпраці з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) зумовили необхідність перекладу значного обсягу військової документації з англійської мови українською. Відтак, постала проблема адекватного відтворення у перекладі специфічних військових реалій, насамперед термінів, організаційних структур, командних функцій і концептуальних понять, характерних для збройних сил країн-членів НАТО.

Відмінності між англомовною військовою термінологічною системою та українською військовою лексикою, сформованою під впливом радянської доктрини, можуть спричинити семантичні зсуви, непорозуміння або навіть помилки в інтерпретації. Значна частина термінів НАТО тривалий час не мала прямих відповідників в українській мові через відсутність аналогічних понять у вітчизняній військовій традиції або через існування їх під іншими, застарілими назвами.

У контексті переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО особливої актуальності набуває запровадження єдиного понятійного апарату, що забезпечить узгоджене тлумачення і переклад ключових понять, а також сприятиме формуванню уніфікованої термінологічної бази [6].

Крім того, зростають вимоги до точності, однозначності та прагматичної адекватності перекладу у військових текстах – таких як стратегічні доктрини, накази, офіційні заяви та пресрелізи. Навіть незначні похибки у перекладі в цих жанрах можуть спричинити спотворення змісту, вплинути на інтерпретацію команд чи завдань, а також зашкодити міжнародному іміджу. Отже, вивчення способів досягнення термінологічної еквівалентності, аналіз лексико-семантичних трансформацій та ідентифікація основних труднощів у перекладі військової термінології постає як важливе науково-практичне завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях військового перекладу акцентовано на потребі високої термінологічної точності, що зумовлена безпосереднім впливом лексичних помилок на ефективність і безпеку військових операцій. Так, С. Остапенко та Г. Удовіченко наголошують, що переклад військової термінології вимагає не лише досконалого володіння мовними засобами, а й розуміння професійного контексту, зокрема структури військових документів, їх стилістики й прагматичної функції [10].

Ю.Бойко і Є. Долинський підкреслюють необхідність спеціалізованої підготовки перекладачів, які повинні володіти широким арсеналом методів термінологічної передачі (еквіваленти, калькування, описова трансляція) і дотримуватись формальної організації тексту, що забезпечує прагматичну еквівалентність [1].

Окрема група досліджень зосереджена на гармонізації термінології НАТО та ЗСУ. Зокрема, І. Борбенчук, Г. Северина і М. Маєвська аналізують способи адаптації багатокомпонентних термінів НАТО до українського лінгвістичного простору, наголошуючи на потребі стандартизації з метою забезпечення інтероперабельності [2].

У свою чергу, Л. Рубашова акцентує на динамічному оновленні термінологічної системи внаслідок появи нових видів озброєння, технологій та концептів, що активно проникають в український військовий дискурс під впливом інтеграційних процесів з НАТО [11].

Узагальнюючи, сучасні наукові публікації засвідчують міждисциплінарний характер дослідження проблеми перекладу військових текстів, охоплюючи як лексико-стилістичні аспекти, так і питання термінологічної стандартизації, що є визначальним чинником забезпечення професійної якості перекладу англомовних військових документів.

Мета статті – з'ясувати особливості відтворення військових реалій у перекладі англомовних офіційних документів НАТО в українських текстах Збройних Сил України.

Результати

Військова термінологія англійської мови репрезентує високоструктуровану, системно організовану галузь спеціалізованої лексики, яка охоплює понятійні поля, пов'язані з організаційною структурою збройних сил, озброєнням, операційними доктринами, командуванням, логістикою тощо. В умовах євроатлантичної інтеграції та активізації співпраці між Україною і структурами НАТО виникає нагальна потреба у забезпеченні адекватного функціонально-еквівалентного перекладу цієї лексики у вітчизняному військово-адміністративному дискурсі. Особливої актуальності набуває аналіз трансформаційних механізмів, що застосовуються під час перекладу термінів, які не мають усталених відповідників в українській мові або належать до категорії неологізмів і концептів із виразною міжмовною асиметрією. У науковій літературі [14] зазначається, що найпоширенішими прийомами відтворення англомовних військових термінів є транскодування, тобто сукупність процедур, що забезпечують збереження зовнішньої або внутрішньої форми терміна засобами мови перекладу. До таких відносять транслітерацію, транскрипцію, змішане та адаптивне транскодування, кожне з яких має власне функціональне призначення залежно від комунікативної мети та

контексту вживання. Зокрема, транслітерація часто застосовується для відтворення абrevіатур, позбавлених усталеного україномовного відповідника: *NATO* → *НАТО*, *UN* → *ООН*, *EUCOM* → *ЄЮКОМ* (Європейське командування США) [14, С. 69].

Інтеграція транслітерованих іншомовних одиниць у граматичну систему української мови характеризується закономірними морфологічними трансформаціями, що зумовлюють їх поступове входження до системи національних мовних норм. Аналогічно до лексем *радіо*, *кіно*, *кафе*, абrevіатури в процесі адаптації набувають граматичного статусу невідмінюваних іменників середнього роду, що відображає тенденцію до їхньої морфологічної стабілізації в межах сучасної української граматики. Зазначене явище простежується у функціонуванні офіційно-ділового та публіцистичного стилів, зокрема, уживання конструкції «НАТО визначило позицію» замість морфологічно неузгодженої форми «НАТО визначив» засвідчує процес унормування категорії роду абrevіатур у військово-адміністративному дискурсі української мови [4].

Разом з формальними прийомами транскодування активізується семантичне (вербальне) перекладне моделювання, у межах якого відбувається підбір повних або часткових відповідників за змістом. Як зазначають Н. Л. Іванишин, О. О. Петров, у разі наявності в українській терміносистемі усталеного номінативного еквівалента, перевага надається саме йому. Зокрема, *infantry* перекладається як *піхота*, *battalion* – *батальйон*, *chain of command* – *ланцюг командування* [14, С. 70]. Такий підхід базується на принципі функціонально-семантичної адекватності, що забезпечує зрозумілість, термінологічну єдність і нормативність цільового тексту.

Окремий пласт становлять випадки лексичної варіативності, пов'язаної із синонімією в терміносистемі, зокрема одна й та сама одиниця англійської мови може мати кілька варіантів перекладу – питомий український та запозичений. Наприклад, *detonator* передається як *детонатор* (запозичення) або *запальник* (український еквівалент), а *nuclear weapon* – як *ядерна зброя* чи менш усталено – *нуклеарна зброя* [7]. Вибір лексичної реалізації у цьому випадку детермінований не лише контекстом, а й функціональним стилем, характером документу, а також рівнем стандартизації терміна у військовій документації.

Крім того, визначено, що домінування англійської мови у сфері безпеки й оборони зумовило високий рівень термінологічного запозичення, що, своєю чергою, створює виклики для забезпечення термінологічної уніфікації [7]. Перекладачі повинні володіти здатністю ідентифікувати як оригінальні номінативні структури, так і їхні узуальні відповідники в українській мові, спираючись на чинні глосарії, стандарти НАТО та українських відомчих інструкцій.

Особливу категорію у структурі англomовної військової термінології становлять реалії та власні назви, що охоплюють найменування військових посад, підрозділів, зразків озброєння, оперативних заходів, навчань та інших елементів організаційно-функціональної системи армії. Унаслідок своєї культурно-специфічної природи, більшість таких одиниць не мають прямих лексичних відповідників в українській мові, що зумовлює необхідність використання описових перекладацьких стратегій, транслітерації з коментарем або контекстуального моделювання.

Так, назви операцій і формувань, які містять терміни типу *Combined Joint Task Force*, часто перекладаються за допомогою функціонально-описового аналога – *Об'єднана оперативна група*, що не лише номінує, але й пояснює структурно-організаційну сутність такого підрозділу. У випадках, коли назва є брендовою або має інформаційно-ідентифікаційну функцію, зберігається оригінальна форма з уточненням, наприклад: *Operation Atlantic Resolve* → *операція "Atlantic Resolve"*, при цьому допустиме додавання роз'яснювального компонента українською мовою. Подібна практика

широко застосовується в офіційних публікаціях та перекладених нормативно-правових документах НАТО [14].

Військові звання належать до категорії термінів, які переважно мають усталені відповідники в українській мові: *General* → *генерал*, *Colonel* → *полковник*, *Sergeant* → *сержант*. Проте модернізація системи військових звань у Збройних Силах України, спрямована на гармонізацію зі стандартами НАТО, спричинила появу нових терміноодиниць, адаптованих до української мови. Зокрема, звання *Brigadier General*, що відповідає класифікації НАТО OF-6, було введено в переклад як *бригадний генерал* – поняття, раніше відсутнє в українському військовому лексиконі. Аналогічно переглянуто систему сержантсько-старшинського складу: замість радянського звання *прапорщик* упроваджено інститут уорент-офіцерів за натівським зразком. Унаслідок цього термін *warrant officer* може перекладатися як *уорент-офіцер*, хоча в українському військовому дискурсі така номінація ще не є повністю усталеною, і її вживання переважно обмежене контекстами офіційної комунікації. Усі нововведення супроводжуються відповідною термінологічною підтримкою з боку офіційних довідників ЗСУ.

Окремий пласт перекладацької практики становить передача військових команд та імперативних конструкцій, які характеризуються стислістю, категоричністю та однозначністю. У таких випадках перекладач зобов'язаний відтворити нормативні форми бойових команд, які функціонують у ЗСУ та закріплені у бойових статутах. Наприклад, команди *Fire!* → «Вогонь!», *Cease fire!* → «Припинити вогонь!», *Stand down!* → «Відбій!» мають усталені відповідники, що не допускають двозначності. Однак іноді буквальний переклад не відповідає нормативу цільової мови. Так, *Fall back!* у буквальному сенсі означає «відступити назад», але в українському бойовому дискурсі нормативною формою є «Відхід!». Особливу увагу перекладач повинен приділяти стилістичній відповідності жанру документа, зокрема у текстах статутів, бойових розпоряджень і наказів переважають інфінітивні конструкції, наприклад: *to secure the perimeter* → забезпечити оборону периметру.

У випадках, коли термін або концепт не має усталеного або функціонально точного відповідника в українській мові, застосовується контекстуальна заміна – підбір терміна-еквівалента за змістовою близькістю, а також описовий переклад. За результатами аналізу перекладів керівних документів НАТО, саме ці стратегії виявляються найбільш ефективними, особливо у випадках нееквівалентної або концептуально нової лексики [14]. Так, термін *comprehensive approach*, який фігурує в операціях НАТО та характеризує міжвідомчий комплексний підхід до врегулювання конфліктів, у перекладі може відтворюватися як «загальнодержавний підхід із залученням усіх інструментів влади». У даному прикладі замість короткого номінативного відповідника подається розгорнуте дефініційне тлумачення, що забезпечує семантичну повноту та комунікативну адекватність.

Отже, переклад військових реалій, посад, звань, команд і новітніх концептів потребує від перекладача високого рівня термінологічної, стилістичної й граматичної компетенції, а також знання офіційних нормативних джерел ЗСУ. Поєднання формальних, змістових і контекстуально орієнтованих стратегій забезпечує досягнення головної мети – точної, зрозумілої та функціонально релевантної трансляції змісту англійського документа в межах українського військового дискурсу.

Одним із ключових аспектів перекладу англійських військових документів є відтворення системи акронімів та скорочень, що становлять невід'ємну частину професійного дискурсу збройних сил. Аббревіатури виконують у військовій мові не лише номінативну, а й когнітивно-організаційну функцію, забезпечуючи економію мовлення та уніфікацію термінологічних одиниць. Тому перекладачеві доводиться вирішувати низку завдань, пов'язаних із збереженням інформативності, поясненням змісту та забезпеченням комунікативної зручності для цільової аудиторії.

У науковій і перекладацькій практиці утвердився стандартний підхід: під час першої згадки скорочення розшифровується, а далі використовується у формі акроніма. Так, AOR (Area of Responsibility) уперше перекладають як район відповідальності (РВ), а надалі – лише «РВ», якщо текст адресовано фахівцям. Така стратегія забезпечує поєднання точності й компактності, що відповідає вимогам офіційно-військового дискурсу.

Водночас низка англomовних аббревіатур, зокрема назви організацій, союзів чи міжнародних програм функціонує в українській мові без перекладу, оскільки сприймається як власна назва. Зокрема, NATO, OSCE, Lend-Lease закріпилися в національному ужитку у своїй латинізованій або транслітерованій формі. На противагу цьому, технічні аббревіатури – позначення видів озброєнь, техніки чи боєприпасів, зазвичай перекладаються з добром українського функціонального еквівалента. Наприклад, UAV (Unmanned Aerial Vehicle) → БПЛА (безпілотний літальний апарат), IED (Improvised Explosive Device) → СВП (саморобний вибуховий пристрій). Таким чином, локалізація акронімів сприяє адекватності сприйняття тексту і підтримує єдність терміносистеми.

З огляду на тенденцію гармонізації термінології зі стандартами НАТО, у перекладацькій практиці Збройних Сил України трапляються випадки створення нових українських аббревіатур для позначення специфічних концептів альянсу. Так, при перекладі NATO Doctrine on Fuel Products (STANAG 2536) було введено позначення ЛПП – ланцюг постачання пального як відповідник Fuel Supply Chain, узгоджений з чинною термінологічною базою української армії [8]. Нові скорочення обов'язково проходять експертизу термінологічних комісій, що гарантує уніфікацію поняттєвого апарату та запобігає різночитанням.

Перехід до аналізу стилістичних аспектів перекладу є логічним, оскільки характер військової комунікації безпосередньо впливає на вибір мовних засобів. Офіційні тексти, зокрема доктрини, комюніке, накази вирізняються нейтральністю, точністю та синтаксичною формалізацією. Для адекватного відтворення цього стилю перекладачеві необхідно дотримуватися офіційно-ділової норми української мови, спираючись на канцелярські конструкції, віддієслівні іменники та безособові форми дієслів. Наприклад, англійське “It is envisaged that the forces will be deployed subject to national approval” адекватно передається як «Передбачається розгортання сил за умови національного схвалення», що повністю відповідає формальній тональності оригіналу. Таким чином, збереження синтаксичної нейтральності виступає запорукою достовірності перекладу військово-адміністративних документів.

Разом із тим перекладач має враховувати не лише стилістичну, а й прагматичну адекватність, тобто еквівалентність комунікативного ефекту. Військові тексти передбачають високий ступінь офіційності та стриманості, тому будь-яке відхилення, зокрема, надмірне емоційне забарвлення або невмотивоване послаблення тону порушує комунікативний баланс. Наприклад, у перекладі фрази “express deep concern” найдоцільнішим є варіант «висловлює глибоку стурбованість», який точно передає дипломатично стриманий рівень модальності. Як зазначає Л. Нассер, однією з головних труднощів є забезпечення прагматичного ефекту, еквівалентного оригіналу, при цьому не допускаючи стилістичного відхилення чи зміни тональності [15, С. 42].

Ще одним проблемним аспектом перекладу військових текстів є лексична полісемія. Англійська військова терміносистема містить численні багатозначні одиниці, зміст яких залежить від контексту. Наприклад, слово engagement у різних контекстах може означати зіткнення, бій, участь, зобов'язання тощо. Як наголошує О. Микитюк, абстрактність понять у військовій лексиці англійської мови створює додаткові труднощі для перекладу, адже перекладач має здійснювати контекстуально зумовлену диференціацію значень [9, С. 26].

Додаткову складність породжує омонімічність акронімів. Так, однакові графічні форми можуть мати різні розшифрування. Наприклад, ААА іноді означає anti-aircraft artillery, а в інших документах – air-to-air attack. У таких випадках вирішальне значення має верифікація через офіційні глосарії НАТО та ЗСУ, що забезпечує точність і нормативність перекладу.

Розвиток сучасного військового дискурсу супроводжується активними процесами неологізації та переосмисленням реалій війни, що відображають трансформацію технічного, тактичного й інформаційного середовища. Особливо інтенсивно цей процес проявляється в період збройної агресії Росії проти України, коли в національному та міжнародному інформаційному просторі виникають нові терміни, пов'язані з озброєнням, технологіями чи тактичними прийомами. До цієї групи належать такі лексеми, як *baugaktar*, *джавелін*, *дрон-камікадзе*, *шахед* тощо. За спостереженнями О. Тарасенко, саме поява подібних неoterмінів свідчить про професіоналізацію мовного простору армії, адже військова термінологія виконує не лише номінативну, а й когнітивно-прагматичну функцію, формуючи професійну мовну культуру військовослужбовця [12, С. 238].

Виникнення таких одиниць ускладнює переклад, оскільки відсутність усталених словникових еквівалентів вимагає оперативної лексичної адаптації. Водночас, як слушно підкреслює О. Д. Тарасенко, відсутність терміна в словнику не є перешкодою для перекладача, якщо він володіє професійною компетенцією у сфері військової комунікації [12]. У подібних випадках перекладач застосовує описові стратегії або творить нові номінативні одиниці на основі аналітичного тлумачення. Наприклад, термін *loitering munition* донедавна не мав закріпленого українського відповідника, проте нині поширеною є форма «барражуючий боєприпас», тоді як у публіцистиці функціонує неофіційний варіант «дрон-камікадзе». У нормативних текстах перевага надається першій формі, що відповідає вимогам офіційно-ділового стилю та прагматичної нейтральності.

Варто зазначити, що українська військова терміносистема перебуває у фазі активної стандартизації, оскільки з'являються нові словники, глосарії, електронні бази термінів. Тому перекладач повинен відстежувати актуальний термінофонд і уникати створення штучних, неузгоджених одиниць. Як підкреслюють Г. Дядюра, Д. Колесник і Л. Рагузіна, системна обізнаність із сучасним терміноскладом є необхідною умовою професійної адекватності перекладу, особливо щодо новітніх військових реалій [5].

Окремого розгляду потребує переклад військово-технічної термінології, яка вирізняється високим ступенем спеціалізації. Лексеми, що позначають озброєння, моделі техніки чи тактичні системи, часто не мають прямого українського аналога. Так, у документації НАТО широко застосовуються акроніми IFV (Infantry Fighting Vehicle), APC (Armoured Personnel Carrier), MRAP (Mine Resistant Ambush Protected vehicle). В українській практиці реалізуються дві основні стратегії: розшифрування з поясненням функцій (наприклад, MRAP → «броньована машина з протимінним захистом») та використання усталеного родового поняття (*destroyer* → «есмінець»).

Водночас існує термінологічна асиметрія між західною і пострадянською системами класифікації озброєнь. Значна частина техніки, що використовується в Україні, має радянське походження, тоді як у НАТО переважають західні моделі. У таких умовах перекладачі застосовують комбіновану номінацію, яка поєднує родовий термін і власну назву, наприклад: *Stryker* → «бронетранспортер “Stryker”». У разі позначення зразків озброєння, що перебувають на озброєнні Збройних Сил України, у наукових та офіційно-документальних текстах використовується кодифікована форма українських найменувань, яка відповідає чинним стандартам військової термінології. Зокрема, англomовна назва HIMARS подається у вигляді «РСЗВ М142 HIMARS» (реактивна система залпового вогню). Такий підхід забезпечує термінологічну уніфікацію, нормативну

узгодженість і системність класифікації військової техніки у межах офіційного дискурсу. Не менш суттєвою є стилістична специфіка перекладу військових текстів, у яких поєднуються бюрократична нейтральність і вживання традиційних евфемізмів. Англомовна військова риторика часто використовує формули дипломатичного пом'якшення, що дозволяють знизити емоційність вислову. Наприклад, вираз *collateral damage* – типовий евфемізм на позначення втрат серед цивільного населення має перекладатися у нейтральному реєстрі як «побічні втрати» або «втрати серед цивільного населення». Варіант «жертви серед мирного населення» є стилістично недоречним, оскільки порушує принцип прагматичної еквівалентності через підсилення емоційного впливу.

У перекладі військових документів ключовим завданням перекладача постає забезпечення балансу між лексичною точністю, технічною коректністю та прагматичною нейтральністю, що передбачає не лише формальне відтворення термінологічного змісту, а й збереження стилістичних, функціональних та етичних параметрів військово-адміністративного дискурсу. Відповідно, перекладач повинен володіти не лише професійним термінологічним фондом, а розуміти комунікативну природу військових текстів, зокрема їх інституційну підпорядкованість, стилістичну маркованість та нормативну природу.

Крім того, у контексті поступового впровадження стандартів НАТО в українські Збройні Сили відбувається адаптація військових структур і практик, а також інституціоналізація стандартизованої військової мови. Зокрема, здійснюються заходи з гармонізації української термінології відповідно до натовських норм. Визначальним кроком у цьому напрямі стало затвердження Військового стандарту України ВСТ 01.030.001:2020 – «Підготовка та застосування військ (сил). Базові терміни та визначення, які використовуються в НАТО», який є офіційним перекладом обраних статей з глосарію ААР-06 – нормативного терміносистемного довідника НАТО [3].

Вказаний документ запроваджений у Збройних Силах України відповідним наказом Міністерства оборони та покликаний уніфікувати вживання термінів у межах усіх рівнів військового управління, від тактичного до стратегічного. Завдяки введенню цього стандарту було вирішено проблему термінологічного неузгодженого тлумачення, що традиційно ускладнювало міжвідомчу та міжнародну комунікацію, зокрема в питаннях інтероперабельності між Україною та країнами-членами НАТО [3].

Продовженням стандартизаційної політики є функціонування в системі ЗСУ Лінгвістичного науково-дослідного управління (ЛНДУ) при Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що відіграє провідну роль у розробленні, апробації та впровадженні двомовних глосаріїв, передусім для тих галузей військової справи, де термінологія залишається фрагментарною або недостатньо унормованою.

Результатом діяльності ЛНДУ стало укладання низки галузевих англо-українських словників у період 2021–2023 рр. з таких тематик, як миротворча діяльність, військова авіація, логістика тощо. Зазначені лексикографічні джерела проходять експертну оцінку фахівців-перекладачів та філологів, та можуть розглядатися як офіційні довідкові матеріали для практики перекладу військових текстів.

Значним досягненням у цьому напрямі є також створення цифрових термінологічних баз, доступних для широкого користування. Зокрема, у 2023 році було презентовано інтерактивний онлайн-ресурс «Англо-український військовий словник», який містить понад 18 000 гасел і забезпечує двосторонній пошук, як з англійської, так і з української мови. Така електронна база значно полегшує роботу перекладачів і сприяє уніфікації лексики у практичному перекладі, забезпечуючи оперативний доступ до фахово вивірених термінів.

Крім внутрішньодержавної термінологічної інтеграції, важливим напрямом є міжнародна співпраця в межах мовної стандартизації. Україна приймає активну участь у процесі впровадження стандартів STANAG, зокрема STANAG 3680, який встановлює глосарій термінів і визначень НАТО. Така співпраця надає можливість не лише імпортувати відповідну термінологію, але й адаптувати її до реалій українського військового контексту.

Проведений порівняльний аналіз військової термінології, що використовується в документах НАТО та Збройних Сил України (ЗСУ), засвідчує наявність стійкої тенденції до гармонізації понятійного апарату, яка супроводжується як зближенням ключових термінів, так і збереженням відмінностей.

Так, на рівні стратегічного планування спостерігається майже повна термінологічна уніфікація, зокрема, терміни *strategy*, *deterrence*, *readiness*, *resilience* перекладаються відповідно як стратегія, стримування, готовність, стійкість. Але, необхідно підкреслити, що останні два поняття лише з 2020 року набули системного вживання в офіційній мові оборонного планування України, що засвідчує вплив транснаціональних безпекових практик.

Подібна уніфікація спостерігається і в оперативному мистецтві. Так, терміни, як *combined arms operation*, *joint forces*, *rules of engagement* у перекладі фігурують як загальновійськова операція, об'єднані сили, правила застосування сили відповідно. Ці форми є не лише лексично вивіреними, а й відображають поточну практику, що реалізується у нормативних документах Генерального штабу ЗСУ та Міністерства оборони України.

Але, незважаючи на домінування уніфікаційного підходу, певні термінологічні розбіжності між НАТО та ЗСУ зберігаються, особливо у випадках національно-специфічних понять. Так, термін батальйонна тактична група (БТГр), що активно використовувався в українському військовому дискурсі у 2014–2021 роках для опису російських військових структур, не має прямого відповідника у натовській терміносистемі. У натовських джерелах на позначення подібних формувань вживаються більш узагальнені терміни, як-от *task force* або *battle group*, що зумовлює зворотню перекладацьку ситуацію, оскільки перекладаючи українські документи англійською мовою, необхідно вдаватися до описового моделювання – *battalion tactical group*, як терміна, що сформувався внаслідок українського військового досвіду й увійшов до аналітичного обігу в англомовному середовищі.

Аналогічна ситуація спостерігається у випадку терміна район ведення бойових дій, що є звичним для українських джерел. У натовській практиці натомість широко вживається *area of operations* (АО), яка функціонально відповідає українському виразу. Таким чином, перекладач, формуючи англомовну версію українського документа, має обирати функціонально-еквівалентні одиниці, зрозумілі для іноземних партнерів.

Значний вплив на стандартизацію термінів у межах НАТО має глосарії і директиви, зокрема *NATO Glossary of Terms and Definitions* (AAP-06). Згідно з практикою, закріпленою в нормативних джерелах, зокрема у *Dictionary of Military and Associated Terms* [13], країни-члени НАТО в багатосторонніх контекстах повинні використовувати саме натовські терміни. У разі, якщо термін відсутній у AAP-06, допускається вживання національного відповідника, однак це вважається винятком, а не правилом [13].

Хоча Україна офіційно не є членом НАТО, її Збройні Сили з 2014 року послідовно орієнтуються на принципи інтеперабельності, що включає узгодження термінів у процесі двосторонньої та багатосторонньої співпраці, що не лише полегшує проведення спільних навчань і координацію операцій, але й уніфікує комунікативний простір, забезпечуючи мовну сумісність у плануванні та командуванні.

Важливо відзначити, що стандарти НАТО поширюються не лише на термінологію, а й на структуру військових документів. Так, при перекладі наказів або оперативних директив необхідно враховувати положення STANAG 2014, що визначає логічну та функціональну послідовність розділів: situation, mission, execution, sustainment, command and signal. В українському варіанті ці компоненти набувають відповідних нормативних назв: Обстановка, Завдання, Виконання, Забезпечення, Управління та зв'язок. Урахування цієї відповідності дозволяє перекладачеві забезпечити текстову структурну сумісність, уникаючи помилкової інтерпретації або нечіткості в організації документу.

Таким чином, тенденція до уніфікації військової термінології між ЗСУ та НАТО є очевидною, і вона простежується як на лексичному, так і на синтаксико-структурному рівні. Водночас, залишкові національно марковані елементи залишаються частиною мовного простору ЗСУ, що вимагає від перекладача не лише опори на нормативну базу (стандарти, словники, глосарії), а й глибокого розуміння контекстуальних особливостей обох терміносистем. Саме поєднання термінологічної компетентності з міжкультурною обізнаністю є запорукою якісного й функціонально адекватного перекладу у сфері військово-політичної комунікації.

Висновки

У результаті проведеного дослідження встановлено, що переклад англomовних військових документів потребує застосування уніфікованої термінологічної бази, яка забезпечує точність і відповідність міжнародним стандартам. Проаналізовані матеріали НАТО та Збройних Сил України засвідчили поступову стандартизацію військової терміносистеми та зменшення семантичних розбіжностей у тлумаченні ключових понять. Визначено, що використання офіційних глосаріїв, військових словників і нормативних документів сприяє підвищенню перекладацької точності, а також формує єдину концептуальну основу для міжвідомчої та міжнародної комунікації у сфері оборони. Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі механізмів стандартизації військової термінології в українсько-англійських перекладах та розробленні єдиних методичних засад фахового перекладу в оборонній сфері.

Література

1. Бойко Ю., Долинський Є. Особливості перекладу англійської військової термінології. *Current Issues of Linguistics and Translation Studies*. 2020. Вип. 20. С. 17–21
2. Борбенчук І., Северина Г., Маєвська М. Структурно-семантичні особливості термінології офіційних документів НАТО: перекладацький аспект. *Advanced Linguistics*. 2023. № 12. С. 30–34
3. Військовий стандарт 01.030.001-2020 (Видання 1). Підготовка та застосування військ (сил): базові терміни та визначення, які використовуються в НАТО/СТАНAG 01.030.001-2020. Міністерство оборони України. К., 2020. 135 с.
4. Гончар І. Чому NATO – це НАТО, а UN – це ООН? Мовознавиця пояснила, як правильно перекладати іноземні абрєвіатури. Главком. 2025. URL: <https://glavcom.ua/country/society/chomu-nato-tse-nato-a-un-tse-oon-movoznavitsja-pojasnila-jak-pravilno-perekladati-inozemni-abreviaturi-1054535.html> (дата звернення: 15.10.2025).
5. Дядюра Г. М. Особливості перекладу військових сленгізмів-словосполучень. *Publishing house Education and Science*. 2016. URL: http://www.rusnauka.com/8_SNP_2016/Philologia/6_208513.doc.htm (дата звернення: 15.10.2025).
6. Єдиний понятійний апарат – шлях до взаємосумісності з країнами-членами НАТО. Лінгвістичне науково-дослідне управління. 2020. URL: <https://lndc.knu.ua/ua/news/1/category/5/view/56> (Дата звернення: 13.10.2025)
7. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.

8. Лінгвістичне науково-дослідне управління. Переклад Доктрини ОЗС НАТО з питань нафтопродуктів (STANAG 2536). ЛНДУ. 2020. URL: <https://lndc.knu.ua/ua/news/1/category/5/view/55> (дата звернення: 15.10.2025).
9. Микитюк О. Р. До проблеми розвитку української термінологіки. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. 2002. № 453. С. 24–29.
10. Остапенко С., Удовіченко Г. Особливості відтворення військової термінології в перекладі. *Modern engineering and innovative technologies*. 2023. №27(3). С. 136–144
11. Рубашова Л. Новітні тенденції в розвитку військової терміносистеми в Україні. *Мови та культури під час війни* : колективна монографія. 2025. С. 79–106
12. Тарасенко О. Д. Військова термінологія як основа професійної мовної культури військовослужбовця Збройних Сил України. *InterConf*. 2021. №72. С. 236–243
13. Department of Defense. Dictionary of Military and Associated Terms (Joint Publication 1-02). 12 April 2001 (as amended through 9 June 2004). CIA library. 736 с.
14. Ivanyshyn N. L., Petrov O. O. Osoblyvosti perekladu leksychnykh zasobiv iz kerivnykh dokumentiv NATO u haluzi tsyvil'noho zakhystu. *Львівський філологічний часопис*. 2024. № 16. С. 68–72.
15. Nasser L. Componential Analysis In The Translation Of English Military Terms In Hemingway's "A Farwell To Arms". *The Journal of Adab Al-Rafidain*. 2020. № 81. С. 35–60.